

Mellem to stole: vildledende vejledning til etikken

*Jesper Ryberg:
Forstå etikken
Hans Reitzels Forlag, 2013
110 sider, 200 kr.*

Titlen på Jesper Rybergs seneste bog er misvisende. *Forstå etikken* er ikke, som man ud fra titlen ellers let kunne forledes til at tro, en introduktion til etik forstået som livsanskuelse eller som en opfattelse af, hvordan mennesker bør leve og handle. Det er heller ikke en indføring i moralfilosofi, hvis man med moralfilosofi mener filosofiske teorier om rigtig og forkert, godt og ondt, dydigt og lastefuldt. Og endelig er det heller ikke et forsøg på at præsentere forskellige substantielle svar på grundlæggende etiske spørgsmål.

Forstå etikken er derimod en indføring i, hvorledes man kan forske i etik, og hvorfor det er vigtigt og relevant at gøre det. Sagt på en anden måde, så er *Forstå etikken* en introduktion til etik forstået som videnskabeligt, akademisk forskningsfelt. Endnu mere præcist formuleret, så er bogens hovedærinde at vise, hvorledes nyere forskning inden for empirisk moralpsykologi, kognitionsforskning og neurovidenskab er relevant for og kan bringes i anvendelse inden for en filosofisk, begrebs- og argumentorienteret tilgang til etik.

I sin definition og præsentation af, hvad etik er, tager Ryberg i kapitel 1 udgangspunkt i ””hverdagsetik”, hvilket her skal forstås som vores almindelige og mangfoldige vurderinger af, hvad der er rigtigt og forkert.” (s. 13). Kapitel 2 diskuterer på denne baggrund, hvor disse umiddelbare, man kunne kalde dem intuitive, vurderinger af rigtigt og forkert stammer fra. Er de primært socialt eller primært biologisk funderede, eller er de måske resultatet af både sociale og biologiske påvirkninger? Kapitel 3 fokuserer på, hvordan og i hvilket omfang etiske vurderinger kan begrundes, og stiller her spørgsmålet om, hvorvidt mennesker i deres moralske domsfældelse primært er styret af følelser eller fornuft.

Kapitel 4 diskuterer den filosofiske tilgang til studiet af etik, og præsenterer en række af de væsentligste filosofiske værktøjer til at

forstå og måske ligefrem besvare etiske spørgsmål, bl.a. begrebsafklaring, argumentation og brugen af begrebslige distinktioner. Kapitel 5 viser disse værktøjs brugbarhed og relevans ved at bringe dem i kritisk anvendelse på de hverdagslige moralske intuitioner, som Ryberg betragter som etikens umiddelbare udgangspunkt og primære forskningsobjekt.

Kapitel 6 vender tilbage til spørgsmålet om forholdet mellem følelser og fornuft, og fortolker dette spørgsmål ud fra især den amerikanske økonom og nobelpristager Daniel Kahnemans indflydelsesrige redegørelse for menneskets to mentale operativsystemer: System 1 der opererer automatisk, hurtigt og ikke-refleksivt og system 2, der er langsommere, mere refleksivt og lægger beslag på flere kognitive ressourcer.

Kapitel 7 behandler spørgsmålet om ”moralsk selvkontrol”: Hvad skal der til for, at mennesket er i stand til ikke blot at vide, hvad der er det rigtige at gøre, men også besidder selvkontrollen til rent faktisk at gøre det rigtige. I det afsluttende kapitel 8 diskuterer Ryberg forholdet mellem hverdagsetikken, den klassiske filosofiske tilgang til etik og de mere empirisk orienterede tilgange, som han har præsenteret og gjort brug af. I lyset af de foregående kapitlers præsentation af resultater fra den empiriske moralpsykologi, hvilken rolle (om nogen) kan og bør filosofiske argumenter og teorier spille i konkrete praktiske sammenhænge?

At ville kombinere den filosofiske etik med indsigter og ideer hentet fra den empiriske moralpsykologi er en prisværdig målsætning. Og Ryberg har i mine øjne ganske ret, når han i såvel bogens første som sidste kapitel fremhæver nødvendigheden af, at moralfilosofien og moralfilosoffer lærer at orientere sig mod og drage nytte af de indsigter og erkendelser som evolutionsbiologien, kognitionsforskningen og andre empirisk baserede videnskaber bringer for dagens lys. På samme måde bør det dog være klart, at bevægelsen også kan og bør gå den anden vej: Såvel kognitionsforskningen som den empiriske moralpsykologi kan med fordel vende sig mod moralfilosofien for at få skærpet og nuanceret deres begrebsapparat og få udvidet deres teoretiske horisont.

Rybergs bog sætter sig imidlertid imellem to stole. Bogen er tydeligvis tænkt og skrevet som en introduktionsbog rettet mod et interesseret, ikke specielt filosofi-kyndigt publikum, som gerne vil

vide noget mere om etik og moralfilosofi. Problemet er blot, som også tidligere nævnt, at bogen kun i begrænset omfang introducerer til substantielle moralfilosofiske teorier og positioner. Læseren præsenteres for nogle overordnede filosofiske redskaber, hvis brug, relevans og nytte illustreres igennem en diskussion af problemer og spørgsmål inden for (især) den nyere empiriske moralpsykologi.

Men fordi der ikke er nogen dybere præsentation af konkrete moralfilosofiske teorier og positioner, kommer bogens diskussioner til at fremstå forholdsvis løsrevet fra den filosofiske tradition. Og at hævde, at en bog, der eksplicit undlader at introducere til og diskutere den filosofihistoriske traditions dominerende etiske teorier, skulle gøre læseren i stand til at *Forstå etikken* (bemærk: etik står i bestemt ental), er ikke blot en overdrivelse. Det er direkte vildledende.

Hvad angår de kognitionsteoretiske og empirisk-psykologiske pointer og teorier, som Ryberg diskuterer, så er de velkendte inden for store dele af (især) den nyere analytiske moralfilosofi. Rybergs bog bringer altså ikke noget principielt nyt på banen inden for den filosofiske diskussion, hvilket formentlig heller ikke var meningen. Dette gør det imidlertid uklart, præcis hvilken målgruppe bogen er rettet mod. Der er som sagt for lidt etik i bogen til, at den kan fungere som en reel introduktion til etik og moralfilosofi. Omvendt er der for lidt empirisk kognitionsforskning og moralpsykologi i bogen til, at den kan bruges som introduktion til den nyere forskning på disse områder.

Bogen *kan* tjene som eksemplificering af en bestemt måde at bedrive moralfilosofisk forskning på inden for en bestemt del af den nutidige moralfilosofiske tradition. Og som sådan er den glimrende. Men derfra og så til at *Forstå etikken* er der meget, meget lang vej.

Carsten Fogh Nielsen